Lausunto Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaostolle:

HE 61/2024 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arvonlisäverolain 84 ja 85 b §:n ja eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaosto on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksistä verolakien muuttamisesta (HE 61/2024). VATT lausuu näistä seuraavasti:

Hallituksen kehysriihen päätösten mukaan osana lisätalousarviovalmistelua hallitus toteuttaa yleisen arvonlisäverokannan korotuksen 24 prosentista 25,5 prosenttiin. Uudistuksen tavoitteena on parantaa julkisen talouden kestävyyttä ja luoda edellytykset velkaantumisen kasvun taittumiselle.

Arvonlisäverokannan korottaminen on perusteltua julkisen talouden tasapainon ja alijäämätavoitteen saavuttamisen kannalta. Sopeutustoimien kohdentaminen myös verotukseen budjettileikkausten ohella kohdentaa sopeutustoimet laajempaan joukkoon ihmisiä tulojen jakautumista ajatellen. Laajapohjaisena verona arvonlisäveron korottaminen soveltuu hyvin budjettitasapainon parantamisen tavoitteeseen, sillä se tuottaa merkittävästi lisää verotuloja.

Esitetty korotus yleiseen arvonlisäverokantaan ei oletettavasti suuresti vähennä hyödykkeiden tai palveluiden kokonaiskulutusta, vaikka se tutkimusten perusteella saattaa siirtyä suuressa määrin kuluttajahintoihin (Kosonen 2015, Benzarti ym. 2020). Vaikutukset kulutukseen ovat hillittyjä tilanteissa, joissa kuluttajilla on vähän vaihtoehtoja vaihtaa kulutustaan vähemmän verotettuihin tuotteisiin, kuten yleisen arvonlisäveron tapauksessa. ALV:n korotuksissa läpimeno hintoihin on ollut tyypillisesti lähellä täydellistä. Näistä syistä esitetty korotus yleiseen arvonlisäverokantaan lisännee valtion verotuloja merkittävästi, Verotutkimuksen huippuyksikön arvion mukaan yli miljardilla (Harju ym. 2023).

Korotus on esityksessä tehty yleiseen arvonlisäverokantaan. Arvonlisäverotuksen alennettuihin verokantoihin taas ei ehdoteta muutoksia. Tämä lisää ennestään arvonlisäverojärjestelmässä olevia vääristymiä erityyppisten hyödykkeiden välillä. Verotuksen tehokkuutta olisi edistänyt eri kantojen välisten erojen pienentäminen tai jopa poistaminen. Yksittäisenä toimenpiteenä makeisten siirtäminen yleiseen arvonlisäverokantaan oli pieni askel kohti neutraalimpaa arvonlisäverojärjestelmää, mutta kokonaisuuden kannalta muutos on kuitenkin melko vähäinen.

Jos olisi päädytty alennettujen arvonlisäverokantojen karsimiseen tai eri kantojen eron kaventamiseen, verokantojen korotuksesta aiheutuvat, rajatulle joukolle kohtuuttomiksi arvioidut hinnannousut olisi voitu hyvin suunnitellen kompensoida menopuolen toimenpiteillä. Tämä koskisi erityisesti ruuan ja lääkkeiden ALV:n korotuksia, joiden vaikutukset olisivat todennäköisesti merkittävimpiä pienituloisille. Kompensaatioiden jälkeenkin alennettujen arvonlisäverokantojen korotukset olisivat todennäköisesti merkittävästi kasvattaneet valtion verotuloja.

Arvonlisäverotuksen kehittämistä on syytä tarkastella myös kokonaisuutena. Hallituksen toukokuussa 2024 antamassa esityksessä (HE 50/2024) ehdotetaan, että verovelvollisuuden alarajaan liittyvä huojennus poistettaisiin 1.1.2025 alkaen. Tämä yhdessä ALV:n korotuksen kanssa lisää erityisesti pienten yritysten ALV-rasitusta. Alarajahuojennuksen vaikutukset ovat empiirisen tutkimuksen perusteella todettu Suomessa vähäisiksi (Harju, Matikka ja Rauhanen, 2019). Huojennuksen käyttöönotto vuonna 2004 ei merkittävästi vähentänyt ALV-alarajan negatiivisia vaikutuksia pienten yritysten kasvuun. Tästä syystä korotuksella ei arvioida olevan merkittävästi enempää haittaa pienille yritykselle verrattuna muihin yrityksiin.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
PL 1279 (Economicum, Arkadiankatu 7), FI-00101 Helsinki I kirjaamo@vatt.fi I Puh. +358 295 519 400 I www.vatt.fi I Y-tunnus 0809880-7

Tuomas Kosonen
Tutkimusprofessori
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Tuomas Matikka
Johtava tutkija, tutkimusohjaaja
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Tuulia Hakola-Uusitalo
Ylijohtaja (vt.)
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT

Lähteet:

Benzarti, Y., Carloni, D., Harju, J., Kosonen, T. (2020) "What Goes Up May Not Come Down: Asymmetric Incidence of Value-Added Taxes", Journal of Political Economy, Vol .128, No. 12.

Harju, J., Kosonen, T. ja Kotakorpi, K., Kyyrä, K., Ravaska, T. (2023). ”Julkisen talouden sopeuttamisen keinoista” FIT-kirjoitussarja, No. 5.

Harju, J., Matikka, T. ja Rauhanen, T. 2019. ”Compliance costs vs. tax incentives: Why do entrepreneurs respond to size-based regulations?” Journal of Public Economics 173: 139-164.

Kosonen, T. (2015) “More and cheaper haircut after VAT cut? On the efficiency and incidence of service sector consumption taxes,” Journal of Public Economics, 131: 87–100.